

Historische Kring Maarssen

24e Jaargang no. 3, augustus 1997

CAFE-RESTAURANT

**„GEESBERGE”
aan de Vecht**

MAARSSSEN

voor al
uw bruiloften en partijen

Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarssen
Telefoon: 0346-561435

AANNEMERSBEDRIJF

BRINKHOF

- * Nieuwbouw
- * Verbouw
- * Onderhoud
- * Renovatie

NVOB

Nederlands Verbond
van Ondernemers
in de Bouwnijverheid

Machinekade 6
MAARSSSEN

Tel.: 0346-561456
Fax: 0346-550579

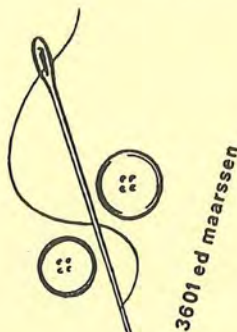

**GEURTSSEN-
KOETSVELD**

- * assurantien
- * financieringen
- * hypotheken
- * leasen
- * pensioenen

Raadhuistraat 15
3603 AV Maarssen
Tel.: 0346-561680/567757

0346-569290

REO'S
STOFFENBOETIEK

kaatsbaan 32

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 40476918.

Bestuur: J.H. Sagel, voorzitter, B. Visschedijk, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-567596, Mevr. G.M. Willekes-van Putten, penningmeester, giro 2907376, H. Blaauw, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. H. Pouderoyen, W. Klever, B. de Ruiter en A. de Zwart.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijns-Brink (20-02-84) en drs. W. Smits (10-02-94).

Erelid: N. van Tricht (10-02-94), Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman (09-02-95).

Redactie: K.E. Driehuys, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman.

Redactie-adres: Mozartlaan 5, 3603 BD Maarssen, tel.: 0346-565471.

Lidmaatschap: De leden bepalen zelf op de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering de contributie voor het lopende jaar. Deze bedraagt thans f 21,- voor leden, f 15,- voor jeugdleden en het tweede en elk volgende lid op hetzelfde adres. Een tweede lidmaatschap, maar dan zonder periodiek is ook mogelijk en kost slechts f 10,-.

Voor meer informatie en eventueel aanmelden als lid van de Kring kunt u schrijven naar de Historische Kring Maarssen, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, of contact opnemen met de ledenadministratie, Mevr. G.M. Willekes-van Putten, Bloemstede 51, 3608 TH Maarssen, tel.: 0346-573173.

Werkgroep archeologie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3608 TB Maarssen, tel.: 0346-562425.

Verkoop losse nummers: B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 0346-563599.

ISSN: 1384-0967

24e Jaargang no. 3, augustus 1997

Verschijnt 4 x per jaar

Kringnieuws

Het 25-jarig bestaan van de Historische Kring Maarssen

Op **donderdag 11 september 1997** bestaat de HKM precies 25 jaar. We besteden daar aandacht aan door een bijzondere lezing van Cees Bloemendaal. Hij zet zijn serie lezingen van de afgelopen jaren voort en zal het een en ander vertellen over het centrum van Maarssen. Vorig jaar trok hij een record-aantal belangstellenden, zodat we ervan uitgaan dat hij als spreker nauwelijks toelichting behoeft. Hij weet als geen ander historische wetenswaardigheden te koppelen aan hedendaagse gebeurtenissen.

Op deze bijeenkomst nodigen we andere historische verenigingen uit en een aantal mensen van buiten de Kring. Verder is de lezing alleen toegankelijk voor leden; men kan wel op de avond zelf nog lid worden.

Gezien de verwachte opkomst houden we de avond in 't Zand, Harmonieplein 4 te Maarssen, aanvang 20.00 uur.

Zaterdag 13 september treden we naar buiten met activiteiten die voor iedereen toegankelijk zijn. Op deze dag, die ook in 't Zand plaatsvindt, vinden daar de volgende gebeurtenissen plaats.

1. In de grote zaal kunt u kunst en antiek laten taxeren door deskundigen van het gerenommeerde veilinghuis Sotheby's te Amsterdam. Zij zullen ingaan op de herkomst en de waarde van spullen die u zelf hebt meegebracht. Uiteraard kunnen ze u ook alles vertellen over de mogelijkheid om via

hun veilinghuis te verkopen.

2. Daarnaast is er een boeken- en prentenbeurs, waar de mogelijkheid bestaat om op een eigen tafel uw spullen te verkopen. We denken daarbij vooral aan historisch interessante zaken of boeken en prenten van de Vechtstreek. Inlichtingen daarover bij H. Blaauw, Bloemstede 193, 3607 TB Maarssen, tel. 0346-562425.

Op deze beurs is een deskundige aanwezig die meegebrachte boeken en prenten kan toelichten en taxeren.

3. 't Zand is de centrale post voor de Open Monumentendag, die ook plaatsvindt op 13 september. Het thema, het beschermd dorpsgezicht, maakt het mogelijk om vlakbij en te voet een en ander te bezoeken.

Leden van de Historische Kring Maarssen ontvangen voor bovenstaande festiviteiten nog een persoonlijke uitnodiging, waarbij ook meer zal worden ingegaan op organisatorische details.

Verdere data voor het seizoen 1997-1998

Sprekers zijn nog niet bekend, maar u kunt de data vast in uw agenda noteren. Op **13 november** en **15 januari** zullen er weer avondvullende lezingen plaatsvinden, de jaarvergadering is vastgesteld op **26 februari**. De jaarvergadering zal zoals gewoonlijk na de pauze worden gevolgd door een lezing.

Waar onze excursie in 1998 naar toe zal gaan leest u in ons volgende periodiek. De inleiding zal worden gehouden op **7 mei** en de excursie zal waarschijnlijk **23 mei** zijn. Alle lezingen zullen weer plaatsvinden in de Open Hof, Kerkweg 60 te Maarssen. De toegang voor leden is gratis, niet-leden betalen f 2,50 per persoon.

Koninklijke onderscheidingen voor leden Historische Kring

Op 29 april 1997 kregen vier inwoners van de gemeente Maarssen een "lintje". Twee daarvan zijn prominente leden van de Historische Kring Maarssen.

Mevrouw A.H. Hogenhout-Hofman werd benoemd tot lid in de Orde van Oranje-Nassau voor het vele werk dat ze heeft verricht voor de HKM. Meer dan twintig jaar is ze bestuurslid geweest. Twee jaar geleden werd ze bij haar afscheid als bestuurslid benoemd tot erelid. Verder heeft ze veel bijgedragen aan het periodiek, waarbij haar grote kennis van Maarssen goed van pas kwam. Ook in de bibliotheek van de Kring verricht ze allerlei werkzaamheden.

De Historische Kring Maarssen is trots op haar erelid Nolda Hogenhout en dankt haar voor het enthousiasme dat zij uitstraalt en de positief-kritische houding waarmee ze binnen de Kring actief is.

De heer A.J. Willekes werd eveneens benoemd tot lid in de Orde van Oranje-Nassau. Hij is als bestuurslid betrokken bij diverse organisaties, waaronder het Museum Maarssen. Achter de schermen doet Adriaan Willekes echter heel wat voor de Historische Kring Maarssen, niet in de laatste plaats als ruggesteun voor zijn vrouw die penningmeester van de Kring is.

Beiden wensen wij van harte geluk met hun benoeming.

Goed idee: een geschenkabonnement van de Historische Kring

Sinds kort beschikken wij over een fraai uitgevoerd geschenkabonnement. Voor f 21,-, de prijs van een gewoon jaarabonnement, krijgt u een oorkonde in envelop die als geschenk wordt overhandigd aan een gelukkige. Deze is daarmee een jaar lang lid. Dit geschenkabonnement is te koop op al onze bijeenkomsten en bij B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel. 0346-563599.

Vereniging van eigenaren-bewoners van monumenten opgericht

Op 23 april 1997 is een belangenorganisatie voor eigenaren-bewoners van rijksmonumenten opgericht onder de naam "Bewoond Bewaard". Diverse monumentenorganisaties hebben hiertoe het initiatief genomen, omdat een dergelijke organisatie tot nu toe ontbrak. Er waren voor vrijwel alle categorieën monumenten aparte organisaties, maar voor verreweg de grootste groep was er nog niets. Er zijn ruim 45.000 monumenten in ons land, waarvan 30.000 woonhuizen en 5.000 boerderijen.

Uiteraard wil Bewoond Bewaard zich inzetten voor het behoud van monumentale woonhuizen. Er wordt ook advies verleend op juridisch, financieel, bouwtechnisch en cultuurhistorisch gebied.

Op korte termijn wil men een bureau inrichten, voorlopig wordt een beroep gedaan op de initiatiefne-

mende organisaties. Het is de bedoeling om ongebonden te werken, dus ook zonder overheidssubsidie. De contributie bedraagt f 75,-. Aanmelden bij Bewoond Bewaard, postbus 791, 3800 AT Amersfoort. Inlichtingen via de NCM: 020-6277706 of via de Federatie Monumentenwacht: 033-4620912.

Benno Visschedijk, secretaris

Vijfentwintig jaar Historische Kring Maarssen 1972-1997

Op 11 september 1972 werd door tien inwoners van Maarssen besloten de Historische Kring Maarssen op te richten. Deze tien leden van het eerste uur, mevrouw J.G. Zwijs-Brink en de heren J. Achterberg, D. van den Berg, D. Dekker, C.P. Klap, R. Pos, J.N. Servaas, N. van Tricht, J. van Veldhuyzen en B.W. Westerman waren hiervoor bijeengekomen ten huize van de heer Reyer Pos aan de Ariënslaan. De uitnodigingen voor deze bijeenkomst, met als doel te peilen of er in de gemeente Maarssen een draagvlak gevonden kon worden voor een historische vereniging, waren verzorgd door Reyer Pos en Dick Dekker.

In 1974 schreef Pos hierover in het periodiek van de Kring dat het beleggen van de bijeenkomst het gevolg was van een door verontruste milieu-beschermers in 1971 opgezette tentoonstelling over de in hun ogen landschappelijk gezien zeer ingrijpende plannen voor de bebouwing van Zandweg-Oostwaard met huizen, het doortrekken van de Plesmanlaan naar deze nieuwe wijk en de mogelijke aanleg van de Verlengde Verbindingsweg. Een zeer omstreden weg, die de brug over het Amsterdam Rijnkanaal rechtstreeks op de Plesmanlaan zou aansluiten. Bij het inrichten van de tentoonstelling bleek dat er eigenlijk betrekkelijk weinig historisch materiaal, c.q. gebundelde kennis, beschikbaar was om te laten zien hoe waardevol het bedreigde gebied en met name het bedreigde park en essenhakhoutgebied van de buitenplaats Vechtenstein wel was. Een actieve historische vereniging zou daar naar verwachting in de toekomst verbetering in kunnen brengen. Maar ook de enorme belangstelling, die de eerste historische publicatie van Dick Dekker, *Maarssen in oude ansichten*, ten deel was gevallen had duidelijk gemaakt dat er behoefte bestond aan een Maarssense vereniging die zich bezig zou gaan houden met de historie van Maarssen, Maarsseveen, Maarssenbroek, Oud-Zuilen en Tienhoven.

De oprichters hadden de situatie goed ingeschat, na het bekendmaken van hun plannen tijdens een speciaal belegde bijeenkomst in het ge-

meentehuis Goudestein meldden zich al snel de eerste belangstellenden en kon in januari 1973 met een honderdtal aanwezigen de eerste officiële jaarvergadering worden gehouden. Op deze vergadering werd het voorlopige bestuur, dat een aantal zaken goed had voorbereid, vervangen door een definitief bestuur en werd het belangrijke besluit genomen zo spoedig mogelijk een eigen periodiek uit te gaan geven. Dit blad, dat in juni 1974 voor de eerste keer verscheen en waarvan u nu nummer 3 van de 24-ste jaargang in handen heeft, bleek bij de leden/lezers erg in de smaak te vallen en veroorzaakte een flinke groei in het aantal leden. Een bijkomend voordeel van het periodiek is, dat het ook voor mensen met belangstelling voor de historie van Maarsse, maar die niet meer in de gemeente wonen, interessant is. Hierdoor kregen we zelfs leden/abonnees in verre buitenlandse landen als Canada, Nieuw Zeeland en de USA.

Veel belangstelling is er ook altijd geweest voor de vier ledenavonden die de Kring elk jaar naast de statutair verplichte jaarvergadering belegt. Hiervan zijn er inmiddels zo'n honderd georganiseerd en plaatsen zij het bestuur tegenwoordig af en toe voor het probleem welk onderwerp nu nog eens besproken kan worden. Maar gelukkig lukt het toch ieder jaar weer een goed programma, met interessante lezingen, voor elkaar te krijgen. Vooral wanneer er een specifiek Maarssens onderwerp aan de orde was, leek de zaal van de

Deze prachtige zomerse plaat van de Binnenweg, met gezicht op het huis Vechtenstein, werd gemaakt in 1957. Zeer waarschijnlijk zien we hier boer Floor bezig met het maaien van koren. Mede dankzij het warme pleidooi van de Historische Kring Maarssen besloot de gemeenteraad dit laatste onbebouwde gedeelte aan de Vechtkant van de Binnenweg niet te bebouwen, maar om te vormen tot een eenvoudig plantsoen met een Jeu de Boulesbaan en een vissteiger voor gehandicapten. Door dit wijze besluit kan men dus ook vandaag de dag op deze plaats nog steeds genieten van een prachtig uitzicht over de Vecht. Deze unieke situatie kon ontstaan, doordat vroeger de eigenaren van het huis Vechtenstein ook deze grond in eigendom hadden. Vanzelfsprekend hadden zij weinig belang bij het bebouwen van deze grond met huizen. Vanuit hun buiten hadden zij immers een schitterend uitzicht tot ver in Maarssebroek. Wie wil weten wie de eigenaren van Vechtestein in de loop der eeuwen waren, moet de straatnamen in de wijk Zandweg-Oostwaard eens goed bestuderen.

Foto, archief Historische Kring Maarssen, collectie Jos Pé.

Open Hof, waar bijna al onze bijeenkomsten gehouden werden, vaak te klein. Maar met wat goede wil, bleek dan altijd iedereen toch weer een plaatsje te kunnen vinden om te kunnen genieten van een oude film over Maarssen of een lezing door Dick Dekker, Nolda Hogenhout, Cees Bloemendaal en vele, vele anderen.

Een andere zaak waar de vereniging zich gezien artikel 4 b van de statuten mee bezig moet houden is: 'Het bevorderen van de conservering van historische monumenten en voorwerpen van historische waarde'. Ook hieraan is door de jaren heen veel aandacht geschonken. Menigmaal trok de Kring bij de bevoegde instanties aan de bel als er monumentale waarden in het geding

waren. Soms hielpen deze acties niet, het oude schoolgebouw/gemeentehuis aan de Breedstraat en Endelhoven werden toch gesloopt. In andere gevallen lukte het wel om iets te bereiken. Zo bleef de overtuin van Vechtenstein, het laatste stukje onbebouwde grond tussen de Vecht en de Binnenweg behouden als een kleine, openbare, groene oase temidden van de nog steeds oprukkende bebouwing en werd het historische tuinhuisje in het park Vechtenstein uiteindelijk toch gerestaureerd.

Tevens participeert de Kring samen met de gemeente Maarssen al tien jaar in de organisatie van de jaarlijkse Open Monumentendag en maakt ondergetekende, weliswaar op persoonlijk

ke titel, deel uit van de gemeentelijke monumenten commissie.

Verder heeft de Historische Kring Maarssen sinds de oprichting van het Museum Maarssen (de geprivatiseerde voormalige gemeentelijke Oudheidkamer) op bestuurlijk en velerlei ander gebied een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van dit museum. In het, naast Goudestein gelegen museum, zal o.a. veel aandacht worden besteed aan de Maarssense geschiedenis.

Terugkijkend op de achter ons liggende jaren meen ik te mogen constateren dat de Historische Kring Maarssen duidelijk in een behoefte heeft voorzien en dat er al heel wat is bereikt. Wie had bijvoorbeeld 25 jaar geleden gedacht dat de Historische Kring Maarssen nog eens zou beschikken over eigen vergader- en werkruimte en een bibliotheek in het koetshuis van Goude-

stein. Wie kon toen vermoeden dat de Kring in 1997 nog steeds zou bestaan en naast een actieve redactie voor het periodiek ook nog ijverige werkgroepen voor archiefwerk en archeologie zou hebben. Al heel wat jaren heeft de vereniging omstreeks 700 leden, een aantal wat van het bestuur best nog wat groter zou mogen zijn. Om de een of andere reden wil dat echter niet echt lukken. Wel zijn we in staat gebleken het jaarlijkse verlies van leden, soms door een verhuizing naar een andere gemeente, maar helaas dikwijls ook door overlijden, weer aan te vullen. Maar nu bij het vijfde lustrum zou het bestuur toch graag dit jaar het 800ste lid in willen schrijven. Uw hulp bij het verwezenlijken van dit streven zouden we zeer waarderen. Een mooier cadeau kunt u uw Historische Kring Maarssen eigenlijk niet geven!

J.H. Sagel (voorzitter)

In memoriam Jan Willem Verhoef

Nu al weer enige tijd geleden werd ik opgeschrikt door een telefoontje met een droevig bericht, Jan Willem was overleden.

Na de eerste schok was mijn vraag, wat is er gebeurd, hij was immers jonger dan ik? Later relativeerde ik het menselijk bestaan, de dood maakt een onmiskenbaar deel van het leven uit en overvalt ons vroeg of laat. Jan Willem ontmoette ik voor het eerst toen ik net bij de gemeente Maarssen werkte. Hij was samen met een studiegenoot bezig met archiefonderzoek voor hun doctoraal. In de daaropvolgende jaren zag ik hem zeer regelmatig. Samen kwamen we al snel in de redactie van de H.K.M. Op het archief kwam hij, al dan niet aangekondigd, binnenstappen, soms voor een kort gesprek soms voor onderzoek. Soms hadden we diepgaande gesprekken. We spraken over persoonlijke interesses, ambities en niet te vergeten de politiek, waarin hij, plaatselijk, een rol speelde. De mens achter Jan Willem bleef echter voor de buitenwacht versluierd. Jan Willem, ik en ik denk velen met mij, zullen zich je blijven herinneren als een maatschappelijk bewogen mens die te vroeg uit ons midden is weggenomen.

Ron van Maanen

Kring Kroniek

25 jaar Historische Kring en het Periodiek

Hoewel het periodiek nog geen 25 jaar bestaat, zoals u kunt lezen in het artikel van onze voorzitter Hans Sagel, hebben we geprobeerd u deze keer een zo gevarieerd mogelijk nummer voor te leggen. Dat het niet altijd even makkelijk is het periodiek te vullen zal u niet verwonderen. Zeker na het zo kort na elkaar wegvallen van twee zeer trouwe medewerkers, als de heer Mook en Jan Willem Verhoef.

In de eerste jaren bestond de redactie uit D. Dekker, J.N. Servaas en A. de Zwart. In september 1982 voegt Wally Smits zich daarbij, dan in april 1984 vinden we J.H. Witte in de plaats van A. de Zwart. Tot zijn overlijden in 1986 zien we J.F. Besier als redactie secretaris, waarna al heel snel de grote kracht achter Kring en Periodiek Dick Dekker overlijdt. De heren Witte en Smits zetten door en in juni 1987 komt mevr. A. Hogenhout-Hofman de redactie versterken. Sinds 1974 publiceerde zij al regelmatig interessante artikelen in het blad. Wij prijzen ons zeer gelukkig dat zij nog steeds bereid is haar ongelooflijke kennis en inzet aan het periodiek te wijden. Hoewel het haar, na de dood van haar geliefde man, nog moeilijk valt zelf iets op papier te zetten, is zij toch steeds bij de uitgave betrokken. In december 1989 is er dan een nieuw redactieteam bestaande uit Mevr. Hogenhout, W. Smits, R. van Maanen en J.W. Verhoef, dat zes jaar stand houdt. Er verschijnen regelmatig artikelen van Jan Willem Verhoef waarin onmiskenbaar zijn politieke interesse is terug te vinden. Mede daarom ook zeer welkome bijdragen, die het vertrouwde gebied van een heel andere kant belichten. Januari 1995 nemen Ron van Maanen en Wally Smits afscheid en vullen Kasper Driehuis en Marja Hatzmann hun plaatsen op. Jan Willem blijft, ondanks zijn inmiddels zeer drukke politieke carrière, een actief lid van de redactie, waar nooit vergeefs een beroep op wordt gedaan. Een Maarsenaar in hart en nieren, die wij bijzonder zullen missen. Door de jaren heen hebben al heel veel mensen, ook buiten de redactie, een bijdrage aan ons blad geleverd en wij hopen daar nog heel lang op te mogen rekenen. Wij wensen u ook de komende vijftig jaar veel leesplezier toe met het periodiek van de Historische Kring Maarssen, namens de redactie

Marja Hatzmann

Boek Cruijdenborgh en Endelhof te koop

Op 21 april j.l. is het eerste exemplaar uitgereikt van een boek dat een prachtig overzicht biedt van de opgravingen die in de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden bij Endelhoven, op de plek van het huidige gemeentekantoor.

Toen de Historische Kring Maarssen de mogelijkheid kreeg om opgravingen te doen op de plaats waar vroeger enkele kleine buitenplaatsen hadden gestaan, kon niet worden bevroed dat zoveel te voorschijn zou komen. Dankzij de hulp van diverse sponsors is nu een boek verschenen dat alle vondsten behandelt en bovendien de geschiedenis van de huizen en van de bewoners. Onder deze laatsten zijn diverse bekende Maarssense families. Het boek is rijk geïllustreerd, ook in kleur.

Op al onze bijeenkomsten is het boek te koop en bij B. de Ruiter en H. Blaauw; adressen staan voor in dit periodiek. Het boek is ook te koop in het Museum Maarssen, maar niet voor de ledenprijs. Leden betalen namelijk voor het eerste exemplaar f 20,-; verdere exemplaren (en voor niet-leden) f 25,-. Het boek is niet in de boekhandel verkrijgbaar.

Buitengewone excursie naar Hoch-Elten, Xanten en Kalkar

Voor degenen die op 24 april j.l. de lezing van Prof. P. Leupen hadden bijgewoond was het geen verrassing: zij wisten al dat hij een enthousiast en uiterst deskundig verteller is over veel aspecten van onze geschiedenis.

Hij was ook onze reisleader voor de grote excursie die wij in het kader van ons 25-jarig bestaan hadden georganiseerd. Met een uitpuilende bus, er was zelfs een wachtlijst, gingen we 's ochtends vroeg eerst naar de koffie in Hoch-Elten, net over de Duitse grens. Daarna bezochten we de Stiftskerk aldaar, op een zeer strategisch punt gelegen en in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd. Nu toch weer in oude luister hersteld en een bezoek waard, mede door historische bindingen met Nederland.

Vervolgens door naar de lunch in Xanten. Toen men de rijkgedekte tafels zag, klonk er een instemmend geroezemoes.

De St. Vituskerk in Xanten, die we vervolgens bezochten, bleek een imposante kerk, met een aantal fraaie kunstschaten. Xanten was lange tijd een bekende bedevaartsplaats en dat hield in dat er een belangrijke bron van inkomsten was, waarmee kerk en interieur konden worden gefinancierd.

De belangrijkste reden voor het bezoek aan Xanten was echter het Archeologische Park. Omdat we

al flink achterliepen op het tijdschema (mede door onze niet stuk te krijgen reisleader), moesten we ons beperken tot enkele van de ter plaatse aanwezige resten van Romeinse gebouwen. Sommige ervan zijn gedeeltelijk herbouwd, maar steeds zoveel mogelijk naar hoe ze er indertijd uitzagen en wetenschappelijk geheel verantwoord. Interessant en indrukwekkend was het, men kreeg een goed beeld van de bouwkunst en het organisatievermogen van de Romeinen.

Tenslotte bezochten we de St. Nicolaikerk in Kalkar. Als plaats mag Kalkar dan tegenwoordig niet zo heel veel meer betekenen, in de Middeleeuwen en ook nog daarna was het een belangrijke handelsplaats. De tamelijk eenvoudige gotische kerk bevat een groot aantal prachtige altaren, vaak bestaand uit een imposant drieluik met houtsnijwerk en schilderijen.

Rijk versierde kerkbanken en meerkleurige marmeren vloeren trokken de aandacht. Het grootste deel van het interieur is afkomstig uit de tweede helft van de vijftiende en de zestiende eeuw.

Een druk bezette en welbestede dag is het geworden, met een aaneenschakeling van hoogtepunten: de bezochte plaatsen, de uitstekende reisleader, het mooie weer en nog een prima lunch ook! We liepen wel wat uit op het reisschema, maar dat was voor veel mensen aanleiding om plannen te maken om op eigen houtje nog eens een bezoek te brengen aan deze prachtige plaatsen, die tamelijk onbekend zijn. Ze zijn gemakkelijk te bezoeken in een dag.

Kalkar vanuit het oosten gezien, naar Hendrik Feltman, ± 1660.

Bibliotheek

Boeken en kronieken op het gebied van de geschiedenis kunt u lenen in onze bibliotheek. Voor leden zijn hieraan geen kosten verbonden. Anderen betalen een statiegeld van f 25,- per boek. De bibliotheek bevindt zich in onze ruimten in Silversteyn, boven Museum Maarssen en is alleen na telefonische afspraak te bezoeken. Voor de woensdagmiddag kunt u zich in verbinding stellen met mevr. Broeksma, tel.560984, voor de avonden kunt u contact opnemen met mevr. Zevenbergen, tel.573929 of met mevr. De Ruiter, tel.563599.

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
2. De inhoud van de artikelen is voor de verantwoording van de auteur.
3. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren voor 30 september 1997.

Het landgoed Ter Meer

deel 8

De heer A.J. Mook sr. heeft, in deel 7 van het periodiek, zijn wandeling beëindigd bij de loswal van de firma Van Heezik. Wij zetten de wandeling voort en bekijken eerst kavel 3 (zie voor het kaartje periodiek nr.4, 1996, Het landgoed Ter Meer, deel 6). Vanaf het kruispunt Emmaweg - Parkweg lopen we nu de Emmaweg uit richting Vecht en bekijken de panden rechts van ons. Op de hoek bevindt zich een winkel-pand, waarvan de ingang aan de Parkweg ligt, Parkweg nummer 15.

Op 28 juni 1907 werd door de gemeente Maarssen aan architect D.A. Verkroost een bouwvergunning verstrekt. De sigarenmaker Peter Bal-dee betrok als eerste bewoner na vijf maanden bouwtijd op 7 februari 1908 dit pand. Na drie weken hield hij het al voor gezien en vestigde zich hier Anthonius Joh. van Schaik als manufacturier. De zaken liepen goed en het pand werd al snel te klein. Hij liet in 1910 er schuin tegenover een geheel nieuw pand bouwen, Magazijn De Zon, waar later de Hema was gevestigd en nu het appartementencomplex 'Marsua-Staete' staat.

In januari 1911 verhuisde Van Schaik naar de overkant en kapper Hendrik Drent betrok het leeggekomen pand. Na drie jaar verhuisde deze naar de Breedstraat, waar nu Apotheek Vechtevoort is gevestigd. De volgende bewoner van nummer 15 werd Egbert Bosma, een sigaren sorteerder. Hij woonde er tot mei 1916. In dat jaar werd in het pand een rijwielzaak gevestigd en dat zou tot 1988 duren. Op 2 mei 1916 begon Arnold van Dulleman hier zijn bedrijf en na vier jaar namen de gebroeders Terwee de zaak over. De Terwee's kwamen oorspronkelijk uit Zwartsluis en via Vreeswijk, waar de familie een kruidenierswinkel dreef kwamen de broers Gerrit en Remmelt naar Maarssen, waar zij de rijwielzaak van Van Dulleman overnamen. Remmelt kreeg zijn opleiding in Breukelen bij Van Leusden. Op 18 augustus 1920 opende de bekende zaak van Terwee haar deuren. Na vijf jaar vertrok Remmelt en Gerrit sr. ging verder tot 1955. De zaak floreerde en in 1931 kon er verbouwd en uitgebreid worden. Er kwam nu een grotere werkplaats en een garage met entree op de Emmaweg. De verbouwing kostte f 2800,-, een bedrag waar je in die tijd een aardig huis voor kon kopen. In 1934 werd er een benzinepomp geplaatst van de American Petroleum Compagny. In 1938 vond

de verbouwing plaats tot winkel-woonhuis, voor de somma van f 850,-.

Tijdens ons gezamenlijk onderzoek omtrent dit deel van Maarssen, was de heer Mook sr. zeer verbaasd in het gemeente archief zijn allereerste bouwtekening terug te vinden. Dat was de tekening van deze verbouwing van het pand van Terwee.

In 1955 nam zoon Gerrit de zaak van zijn vader over tot hij er begin 1988 uitstapte om van een welverdiende rust te gaan genieten. In het pand kwam een pizzeria.

Het volgende huis is Emmaweg 50, dat vijf jaar later werd gebouwd, in 1912. Schilder J.G. van der Toom begon, in dit vrij grote pand, op 19 november 1912 zijn bedrijf. Volgens de heer Mook werd zijn werkplaats in de Eerste Wereldoorlog gevorderd en omgebouwd tot gaarkeuken. Of dit aanleiding was voor Van der Toom om van beroep te veranderen is onbekend, maar op 30 oktober 1917 vroeg deze schilder vergunning tot 'oprichting ener slachtplaats'. Misschien beviel de verandering van beroep toch niet, want op 13 februari 1919 werd het pand verkocht aan de heren J. van Dam en H. van Wees uit Utrecht, die er 'fijne vleeschwaren' gingen bereiden, een zogenaamde worstfabriek en rokerij. Dit mislukte kennelijk want na twee maanden vestigde zich hier Adam Kroes de slager, voor wie de inrichting waarschijnlijk aantrekkelijk genoeg was, om er zijn slagerij te vestigen. Op 1 januari 1936 verhuisde Kroes naar een nieuw gebouwd pand Raadhuisstraat 15 (nu Assurantiekantoor Geurtsen en Koetsveld).

Emmaweg 50 werd voor f 1700,- verbouwd tot christelijke bewaarschool. Vele Maarssenaars bewaren nog goede herinneringen aan de gezusters Houtman, die hier vele jaren de scepter zwaaiden. Nu zit er de fysiopraktijk van de heer Hoekstra.

Het pand Parkweg 15, op de hoek van de Emmaweg in 1925. De kleine jongen is Gerrit Terwee, de voormalig commandant van de Vrijwillige Brandweer, in het midden zijn vader G. Terwee sr. en op de achtergrond bij de werkplaats de broer van Gerrit sr. Remmelt.

Aannemer Mook bouwde stug door en leverde 20 november 1913 een dubbel pand af, de nummers 52 en 54. Eigenaar B. Steenbrink verhuurde zijn panden aan de familie G. Mook (de bouw) op nummer 52 en aan de schilder Jan Stam op nummer 54. Nummer 54 is jarenlang, van ± 1920 tot ± 1965, de woning geweest van Jan Fr. Pfaff, de timmerman. Ook het volgende grote pand, nummer 56 werd door Mook gebouwd, voor Mej. J. Boverhoff. Zij betrok op 27 oktober 1913 de bovenwoning. Beneden vestigde zich kleermaker J.P. Koelman. In 1929 verhuisde Koelman naar de Julianaweg. Ook aan dit pand zullen velen goede herinneringen bewaren, want na de oorlog was hier de dansschool gevestigd van Colijn, later De Haan.

Tegen nummer 56 aan werd 58 gebouwd, dat op 17 juli 1917 door Mook aan eigenaar Steenbrink werd opgeleverd. De bekendste bewoner van dit perceel werd Sjoerd Singor, die daar op 12 april 1921 zijn schoenhandel opende. In 1965 woonde zijn weduwe er nog.

Het laatste huis aan die kant van de Emmaweg is nummer 60, dat gelijktijdig door Mook aan

Steenbrink werd opgeleverd. Hier vestigde zich Hendrik Kamerbeek, zandschipper, tevens zand- en grindhandelaar. Door de poort links van de woning kon men achterom het zand en grind afhalen, dat daar opgeslagen lag. Hij was niet de eerste bewoner maar wel de bekendste. De eerste was Geert Moesker, daarna in 1916 Jan Bos, passementwerker van beroep. Hij verfraaide en omzoomde kledingstukken en meubelzittingen met boordsel van goud en zilverdraad. Na de zandschipper woonde Martinus Noordzij er, van beroep schipper/chauffeur en weer later was er de stoffeerderij van Van Greefhorst.

(wordt vervolgd)

C.W.P. Bloemendaal

Gebeurtenissen uit het geboortjaar van de Historische Kring

Een kleine greep uit datgene wat er in Maarssen gebeurde tussen 11 september 1972 en 10 september 1973.

Mensen

15 januari 1973 vestigt dokter J.W. Rijntjes zich als opvolger van dokter J.J.S. Eyma. Deze stopt na 38 jaar praktijk en krijgt van vrienden en patienten een reis naar Mexico aangeboden. Ook tandarts D.B. Chardon krijgt op 26 maart een opvolger en wel R.F.C. Kraneveld.

Deze periode vierten verschillende mensen een 25-jarig jubileum. Het hoofd van de Koningin Emmaschool in Oud-Zuilen J. Dijk is zolang in het onderwijs.

J. Dijkstra, J.J. Hendrikse, P. van Sloten en U. Twijnstra zijn allen 25 jaar in dienst van de UTD. Dit geldt ook voor H. Betten, die vroeger al eens in het nieuws is geweest omdat hij de eerste Friezenstraat-baby is.

Ook de PTT heeft zilveren jubilarissen en wel J.J.J. de Graaf en J.Th. Verkerk.

Het 25-jarig regeringsjubileum van Koningin Juliana wordt op 5 september 1973 gevierd met een groep vendelzwaaiers en de drumband van de muziekvereniging UTD. Ook de allegorische optocht en brandweerdemonstratie op de Schippersgracht trekken grote belangstelling.

Maarssenbroek

Op 21 maart 1973 bericht het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening aan het Maarsse Gemeentebestuur dat het bestemmingsplan Maarssenbroek onherroepelijk is geworden.

Zondag 4 februari is men echter al bij dichte mist begonnen een persleiding in het Amsterdam-Rijnkanaal te leggen. Deze is noodzakelijk om de hoeveelheden zand nodig voor het bouwrijp maken te transporteren.

In augustus zal blijken dat inklinking van de grond schade veroorzaakt aan bedrijven op het industrie-terrein. De aanleg van de riolering moet uitgesteld worden.

Op 27 april 1973 kan dan eindelijk de eerste paal geslagen worden in wat later Bloemstede zal gaan heten. Over de straatnaamgeving wordt gesproken vanaf 3 januari. Misschien moeten Maarsse buitens vernoemd worden. Dus Bruinenburg, Endelhoven of toch Olifantstede? Het systeem van de huidige benaming en de bijbehorende pictogrammen is tot dat moment uniek in Nederland.

Intussen is eind maart ook de beslissing genomen de bovengrondse hoogspanningsleiding te verplaatsen naar een stuk grond evenwijdig aan de snelweg Utrecht-Amsterdam. Onder de kabels komt dan plaats vrij voor sportvelden.

Maarssen

Er wordt echter niet alleen in Maarssenbroek duchtig gebouwd. Ook in het gebied Binnenweg-Straatweg-Kerkweg komen nieuwe woningen. Net als in Maarssenbroek en het gebied Reizende Man ook hier heftige discussies over de straatnaamgeving.

Gereconstrueerd wordt er aan de Maarsseveense Vaart. In maart komen tussen de Maire Hofstede-laan en de Herenweg een nieuwe rijbaan en fietspad. En in augustus wordt een gedeelte gedempt om de Dr. Plesmanlaan door te trekken in de richting van de nieuwe Parkwegbrug.

In de collectie van mevrouw Hogenhout was nog een ansichtkaart van rond 1900, die de situatie waar in 1972 commotie over ontstaat nog zo prachtig weergeeft. Er heerste toen nog rust in Maarssen. Op de plaats van het kleine bruggetje is nu de op- en afrit van de brug. In het huis rechts, waar maar een klein stukje van zichtbaar is, woonde ook toen al de familie Scholten en links het huis waar in 1972 tandarts Wolters was gevestigd. Het slootje is voor de aanleg van de Termeerbrug gedeeltelijk gedempt.

De werkzaamheden voor de bouw van Parkwegbrug beginnen op 19 februari 1973. Gelukkig hoeft hiervoor de 100-jarige beuk niet te wijken, maar de kapitale Dikkerboom villa wordt wel gesloopt. De hier gevestigde firma Infra Consult verhuist naar de Handelsweg. Voordat de brug over een jaar gereed zal zijn is er nog ruzie in de raad over onderhandelingen met kwekerij Scholten, tandarts Wolters en notaris Rijsterborgh over gronden nodig voor de op- en afritten aan de Zandweg.

In mei bestaat ook nog het plan het zwaar vervallen buiten Endelhoven te restaureren. De raad geeft een krediet van f 2.500 voor een schetsontwerp door architect B.O. v.d. Berg. Deze zal zich dan echter uit de monumentencommissie moeten terugtrekken. Een deel van de ambtenaren zal er gevestigd kunnen worden. Maar er is voor hen ook al beslist tot huisvesting naast Endelhoven in semi-permanente bouw. Een en ander geeft aanleiding tot ingezonden stukken door R. Pos.

Tienhoven

26 februari wordt aan de Looydijk een nieuwe kleuterschool geopend. Voor de sterk vergrijzende omgeving een bijzondere gebeurtenis.

De Jeugdsociëteit begint op 7 juni in twee zelf verbouwde lokalen van de voormalige Chr.Nat.School aan de Laan van Niftarlake 36.

Bedrijfsleven

Er wordt flink getimmerd in Maarssen.

Dinsdag 14 november wordt onder begeleiding van het Maarssens Fanfare Korps de nieuwe Kaatsbaan passage feestelijk geopend.

Van Waay interieurs opent half april aan de Nassastraat een nieuw pand.

Vrijdag 18 mei opent restaurant "Prins te Paard". Sinds december is men bezig geweest met de restauratie van het oude pand Concordia.

En op 24 mei kan modemagazijn De Graaff het nieuwe pand op de hoek van de Kaatsbaan/Diepen-

daalsedijk betrekken. Het oude pand was in januari 1972 afgebrand.

Kunst, cultuur en recreatie

Herman van Veen opent 1 september 1973 het nieuwe Cultureel Centrum in het uit 1618 daterende Hertevelde aan de Straatweg. Onofficieel werden hier al verschillende exposities moderne kunst gehouden.

Kunst is er ook in De Diligence aan de Kerkweg. Toneelvereniging Kunst en Strijd geeft zowel in december 1972 als in april 1973 een toneeluitvoering. Op 17 januari is Maarssen '32 aan de beurt.

Op 13 april besluit Het Ministerie van CRM tot een subsidie van f 41.625 voor het tot recreatie object bestemmen van Fort "Werk" in Maarsseveen. Het plaatsen van vijftientig tuinkabouters mag echter niet.

Milieu, politie en brandweer

Aan de Binnenweg moeten de eiken verdwijnen. Dit vanwege aanleg van riolering en reconstructie met het oog op de te bouwen Parkwegbrug.

Riolering wordt ook aangelegd in de Wilhelminaweg, Kaatsbaan, Herenweg, Zandweg en Maarsseveense Grachtje. Bij de ACF zal een nieuwe rioolzuiveringsinstallatie komen. De installatie aan de Diependaalsedijk kan dan komen te vervallen en beerputten en sceptictanks buiten gebruik worden gesteld.

Na haast een jaar aktievoeren door particulieren komen er in augustus 1973 eindelijk containers voor wegwerpglas.

Een gedeelte van de Veenkade wordt aan het verkeer onttrokken vanwege de rust in de Bethunepolder voor de bedreigde purperreigerkolonie.

De net geopende Kaatsbaanpassage is regelmatig doelwit van vandalisme. De nacht na de opening worden de geluidsboxen gestolen en in de oudejaarsnacht wordt er brand gesticht in een van de vitrines. Een verkeerspaaltje moet ervoor zorgen dat het crossen met auto's tot het verleden gaat behoren.

De Vrijwillige Brandweer heeft het druk. Op de avond van de opening van de Kaatsbaanpassage brand het dak van het net gerestaureerde pand Schippergracht 15. Vanwege de feestelijkheden is de brandweer al aanwezig en blijft de schade beperkt.

2 maart 's nachts om 3.15 uur brand het koetshuis van Huis ten Bosch. Het vuur wordt van twee kanten bestreden, maar helaas gaat de kap en een deel van het interieur verloren.

Een zware storm teistert Maarssen op 6 april. De brandweer rukt o.a. uit naar Schaepmanstraat en Troelstrastraat waar ruiten gesneuveld zijn en antennes van de daken waaien.

De heer J.Kemp aan de Kantonnaleweg ziet een deel van zijn verzameling exotische vogeltjes met de voliere het luchtruim kiezen.

In Oud-Zuilen brandt op 10 juli de hooiberg van Oostwaard 1a. De boerderij loopt gelukkig geen schade op.

Hanny Pouderoyen

De geschiedenis van de beurtvaart

Als je een encyclopedie raadpleegt met betrekking tot het woord beurtvaart vind je de volgende omschrijving: Vaart tot vervoer met binnenschepen die een geregelde dienst onderhouden tussen twee of meer plaatsen. De wet noemt zodanige schepen Beurtschepen. In het verleden heeft de beurtvaart een grote bloei doorgemaakt. Met de opkomst van het vervoer per vrachtauto-bode diensten neemt de belangrijkheid snel af.

Maar hoe komen we nu aan die term 'beurtvaart'? Beurtvaart betekende oorspronkelijk dat het varen en ook het vervoer beurt om beurt werd gedaan, zodat iedereen de mogelijkheid kreeg wat te verdienen.

De wilde vaart was de oudste vorm van binnenvaart. Het nadeel daarvan was dat men nooit wist wanneer het schip met de lading zou vertrekken, laat staan wanneer het verzondene zou aankomen. De schipper wachtte tot hij genoeg lading had en vertrok, dat kon soms dagen duren. Toen de handel toenam werd het noodzakelijk dat men op regelmatige verbindingen kon rekenen. De overheid kreeg hierin een taak. Zij stelde schippers aan, die elke dag van de ene stad naar de andere voeren en weer terug.

Voor de beurtveren werden door de overheden van de plaatsen, waartussen de veerdienst plaatsvond, steeds weer overeenkomsten gesloten, waarbij het veer gemeenschappelijk werd geregeld. De schippers werden door de overheid aangesteld en zelfs werd de prijs van het vervoer, zowel voor passagiers als goederen, van hogerhand bepaald.

Er werden in de loop van de 17e en 18e eeuw dan ook heel veel keuren en ordonnantiën opgesteld die betrekking hadden op de binnenvaart. Als er was besloten een veerdienst in te stellen tussen twee plaatsen, dan moesten er gemeenschappelijke bepalingen komen in belang van schippers en handel. Tot in 1880 vinden we nog zulke bepalingen omtrent de beurtschipperij terug.

Aan het eind van de 18e eeuw en in de eerste helft van de 19e eeuw kregen de schippers en verladers steeds meer kritiek op deze ouderwetse bepalingen. Zij wilden ruimere mogelijkheden om hun beroep uit te oefenen. Dit was mede het gevolg van de groter wordende concurrentie. Het vervoer over de weg begon een grotere rol te spelen. In 1839 werd de eerste spoorlijn tussen

Amsterdam en Haarlem aangelegd.

Het vervoer over water ging per zeilboot of per trekschuit, getrokken door man of paard over het jaagpad. Na de uitvinding van de stoommachine werd dit anders. Er kwamen stoombootondernemingen. Waarvan plotseling niet meer werd geëist dat zij aan de wetten met betrekking tot de beurtvaart zouden voldoen. In 1841 en 1846 werd de concurrentie nog vergroot doordat toen zelfs wettelijk werd bepaald, dat gemeenten geen invloed op de stoomvaart konden uitoefenen. De stoomboot was niet aan plaatselijke verordeningen gebonden en kon dus voor iedereen goederen meenemen, ook voor plaatsen waar tot dan toe de beurtschipper de hegemonie had gehad.

Dit had tot gevolg dat ook de beurtschippers van hun wettelijke bepalingen af wilden. In 1880 kwam er uiteindelijk een wet die bepaalde dat er geen voorafgaande vergunning meer vereist was voor het vervoer van goederen of personen. Het goederen vervoer was nu geheel aan het toezicht van de overheid onttrokken, monopolie en concessie waren opgeheven. De wilde vaart kwam weer op. Na 1890 tot aan de Eerste Wereldoorlog nam het vervoer over water enorm toe.

Deze tendens leek zich eerst voort te zetten maar de crisis, die zich begon te manifesteren rond 1930, deed het vervoersvolume zo drastisch afnemen dat de regering besloot in te grijpen. Op 5 mei 1933 werd de wet op Evenredig Vrachtvervoer in de binnenscheepvaart van kracht. Er waren oorspronkelijk twintig bevrachtingscommissies belast met de naleving van deze wet, die het vervoer over water, met een bestemming binnen Nederland, regelde. De wet was niet van toepassing op de Rijn met haar mondingen, want daarover was in 1868 bij de Acte van Mannheim anders bepaald. Hier was vrije vaart dus wel mogelijk, het zogenaamde Rijnvaartlek. In de Tweede Wereldoorlog werd er door de Duitsers een an-

Tekst van archiefstuk

Burgemeester en Wethouders van Maarssen
Gezien het verzoek van Johannes van Heezik, schipper wonende te Maarssen, om te worden aangesteld als beurtschipper van Maarssen op Amsterdam en van Maarssen op Utrecht in de plaats van Willem van Os, naar elders vertrokken. Overwegende dat er geen bezwaren bestaan om aan dat verzoek te voldoen. Besluit aan te stellen tot Beurtschipper van Maarssen op Amsterdam en van Maarssen op Utrecht. Zonder bezwaar van de gemeentekas, de persoon van Johannes van Heezik wonende binnen de Gemeente onderde mits dat hij zich in de uitoefening gedrage naar de ingevoerde of nog in te voeren verordeningen op de beurtschippers en het beurtveer alhier terwijl bij overtreding of verzuim dezen aanstelling onmiddellijk zal worden ingetrokken.
Maarssen den 14e november 1860.

dere regeling toegepast waarna in 1954 de Wet Goederenvervoer Binnenscheepvaart van toepassing werd verklaard.

Het beurtvaartadres (vrachtbrief*), het meest bekende vervoersdokument in ons land, dat ook nu nog wordt gehanteerd, is ook al zo'n heel oude verordening. Toen in 1685 de Amsterdamse Vroede Vadersen veel klachten kregen over het laden, lossen en bezorgen van de goederen, bepaalden zij dat er geen goederen mochten worden vervoerd mits voorzien van een deugdelijk adres. De kooplieden, die goederen wilden verzenden, werden verplicht ze te voorzien van adresbrieven. Om dit te controleren werd een veercommissaris aangesteld, die aantekengeld mocht heffen en incasseren.

Tot zover wat de geschiedenis in het algemeen betreft.

Van Heezik, beurtschipper uit Maarssen.

De Vecht was van oudsher een rivier die zeer geschikt was voor het vervoer per boot, zowel van mensen als goederen.

Een firma die al eerder met betrekking tot haar verleden in de beurtvaart ter sprake kwam is de firma C. van Heezik. Wij weten dat we op alle snelwegen in en zelfs buiten Europa, die vertrouwde wagens uit Maarssen kunnen tegenkomen, maar wat velen niet weten is dat deze fir-

Burgemeester en Wethouders
van Maarssen
Gezien het verzoek van Johannes
van Heezik te approuwen
te plaatsen, om te worden aangesteld tot beurtschipper van
Maarssen op Amsterdam en
van Maarssen op Utrecht in
de plaats van Willem van Os,
naar elders vertrokken.
Overwegende dat er geen bezwaren bestaan om aan dat verzoek te voldoen.
Besluit
aan te stellen tot Beurtschipper
van Maarssen op Amsterdam en
van Maarssen op Utrecht
Zonder bezwaar van de gemeentekas, de persoon van Johannes van Heezik wonende binnen de Gemeente onderde mits dat hij zich in de uitoefening gedrage naar de ingevoerde of nog in te voeren verordeningen op de beurtschippers en het beurtveer alhier terwijl bij overtreding of verzuim dezen aanstelling onmiddellijk zal worden ingetrokken.
Maarssen den 14e november 1860
H. van Os
De secretaris

(afbeelding 1)

ma, het oudste nog bestaande bedrijf van Maarssen, al in 1860, als beurtschipper is begonnen.

Dick Dekker schreef hier over in zijn boek *Toestanden en gebeurtenissen uit de geschiedenis van Maarssen*: 'Johannes van Heezik ontving op 14 november 1860 een schrijven van het Maarsse gemeentebestuur bevattende het besluit, dat hij was aangesteld tot beurtschipper van Maarssen op Amsterdam en op Utrecht, zonder bezwaar van de gemeentekas, mits hij zich in de

uitoefening zou gedragen naar de ingevoerde of nog in te voeren verordeningen op de beurtschipper en het beurtveer'. (Zie afbeelding 1).

Uit die eerste jaren is niet veel bekend.

Johannes van Heezik de oprichter van het bedrijf werd in 1822 in IJsselstein geboren en was schippersknecht. Hij nam in 1860 het bedrijfje over van Willem van Os en vestigde zich aan de Schippersgracht 137 (nu nr.15). Op 17 december 1847 werd zijn zoon Cornelis nog in IJsselstein geboren. Later vinden wij Cornelis terug in Maarssen, met zijn vrouw Adriana Hendrika Wolzak, op de Schippersgracht. Waarschijnlijk werd er heel hard gewerkt en bleef er weinig tijd over om te praten, want er is via de overlevering niets bekend.

Op 13 januari 1882 werd Johannes Cornelis geboren, die huwde met Catharina Griffioen uit Diemen. Deze Johannes Cornelis vestigde zich aan de Emmaweg 59, beneden. Over deze Van Heezik weten we wat meer door een artikel uit De Magneet van vrijdag 17 oktober 1952, dat werd gepubliceerd ter ere van het 40-jarig huwelijk van Johannes Cornelis en Catharina.

Het verhaal vermeldt onder meer dat bruid en bruidegom van hun welverdiende rust genieten. Zij hadden dus tijd voor een gesprekje met de krant, waar wij nu nog wat informatie uit kunnen halen.

De heer Van Heezik vertelde dat hij al als 10-jarige 'aan de lijn' liep, dat moet in 1892 zijn geweest. Er was toen nog geen leerplicht. De politie deed een oogje dicht, als hij maar een lange broek droeg. Het was heel vroeg opstaan, want anders miste je de lading kalveren voor de veemarkt in Amsterdam. De schuit voer via Vecht en Amstel naar de stad. Rond 1895 kwam de eerste stoomsleepboot in het bedrijf. Waarschijnlijk had de aanschaf te maken met de opening van het Merwedekanaal in 1894. Vanuit Maarssen was het voordeel boven Breukelen en Nieuwersluis, dat er een directe verbinding was van de Vecht naar het kanaal.

Op 1 april 1920 nam Johan de zaak van zijn vader over. Het bedrijf beschikte toen over een eigen loswal aan het eind van de Emmaweg en de boten Adriana Hendrika en de Catharina I en II. De loswal lag achter de huidige nummers 1 t/m 8 aan de Julianaweg, die door Van Heezik waren aangekocht. De eerste vrachtauto volgde in 1926. Nu kon Van Heezik zelf het vervoer naar Tienhoven, Westbroek e.d. waarnemen, dat daarvoor door nog kleinere ondernemers per

boot werd gedaan. In 1928 werd er bij de gemeente Maarssen een aanvraag ingediend voor de bouw van een stenen bergplaats aan de Vecht bij de loswal achter de percelen Juliana-weg 6 en 8. Acht jaar later in 1936, lag er weer een verzoek, nu voor een verbouwing van de pakschuur tot garage.

De heer Cornelis Van Heezik (2-4-1918) herinnert zich nog dat het iedere avond uitladen van de boot in de schuur en dan de volgende morgen weer in de auto zeer tijdrovend en arbeidsintensief was. Nu kon men de auto direct uit de boot volladen en in de garage zetten tijdens de nacht. Ook in 1928 vond de verhuizing plaats van Zwaardemaker & Co. Zij waren gevestigd aan de Weesperzijde 93 te Amsterdam en met behulp van Van Heezik verhuisden ze naar de Westka-naaldijk 8 a en b te Maarssen.

In de dertiger jaren voer een heel aantal binnenschippers op de Vecht, J. Mur uit Breukelen, C.L. Mur uit Loenen, J. Kuypers uit Abcoude. Allemaal voeren ze op Amsterdam, waar een agentschap was gevestigd op het Singel 463, vlakbij de Munt. Dat was indertijd een goed bereikbare plaats voor de schepen vanaf de Amstel. Van daaruit werden de waren per auto uitgevent door heel Amsterdam. 's Avonds nam de auto ook weer spullen mee terug voor Maarssen.

In de beginjaren werd er door Van Heezik met één boot gevaren. Na de oprichting van de zeep-fabriek eind twintiger jaren kwamen er meer schuiten. De groene en gele zeep werd vervoerd in emmers. Deze werden opgehaald in de haven naast de UTD en naar Amsterdam getransporteerd waar ze o.a. moesten worden afgeleverd bij de Galerie Modernes in de Reguliersbree-straat. Ook Bammens Verzinkerij was een goede klant. 's Morgens heel vroeg werd er aan de Vechtkant geladen, dat ging met karretjes over de weg. Daarna passeerde de boot het sluisje en voer het kanaal op. Soms had vader Bakker dan een afspraak met schipper Reimus van de Singona, de sleepboot van de Kinine fabriek.' (De Singona ligt nu nog aan het Zandpad). 'Als hij leeg naar Amsterdam ging om cacaobonen te halen, mocht mijn vader aanhaken. Dan kon hij nog een oogje dicht doen, want vaak was hij 's avonds niet voor tien thuis en om vijf uur moest hij er weer uit': aldus de heer Bakker, die ook na zijn pensionering nog regelmatig bij Van Heezik te vinden is. 'Ik mocht dan blijven slapen en kon om een uur of zes bij de Stationsweg aan

De REO die werd aangeschaft in 1947 in het kader van de Marshall hulp.

boord gaan. Toen ik de ULO had afgemaakt in 1947 (ja, ik heb ook les gehad van Dick Dekker), heb ik mijn vader een tijdje geholpen totdat ik in dienst moest. Er viel een knecht uit en alleen op de schuit was het geen doen voor mijn vader. Van Heezik vond het best. Later heb ik daar nog profijt van gehad. Je kon namelijk eerder de militaire dienst verlaten als je werk had. Hoewel ik niet van plan was weer bij Van Heezik te gaan werken, stelde hij zelf voor mij voor de vorm weer aan te nemen. Zo kon ik eerder de dienst verlaten. Voorlopig bij gebrek aan ander werk hielp ik weer mee. Opeens deed zich een buitenskanje voor. De plaats op kantoor kwam vacant en ik kon daar komen. Zo ben ik bij de firma gebleven. Ik heb drie generaties Van Heezik mee-gemaakt'.

Toen Cornelis de zaak in 1950 overnam werd er gevaren met twee boten Catharina I en III en de oude pakschuit (de trekschuit van vroeger met een zeil erover). De Catharia II was op 23 december 1944 overvaren door een Duitse sleepboot op het IJ. Ze was op de terugweg van een voed-

seltocht naar Noord Holland met een vracht etenswaren voor de gaarkeuken, die was gevestigd in de oude oliefabriek aan het Zandpad te Maarssen. Het akelige was dat ook veel Maarsenaren hun laatste kostbaarheden hadden meegegeven om voor eten te ruilen. Niemand kreeg er iets voor terug, want de boot lag op de bodem van het IJ. Het was veel te duur om haar te laten bergen. Zij is daar gebleven tot de gemeente Amsterdam er last van kreeg. Nu ligt zij als woonark in de Prinsengracht. 'De boten heetten Catharina naar mijn moeder, die was de spil van het bedrijf. Mijn vader voer en mijn moeder deed de administratie, ze nam personeel aan, ze onderhield de contacten met de klanten, zij was een echte zakenvrouw. In de oorlog wilde Bammens ons paarden laten aanschaffen, omdat de auto's geen benzine meer kregen van de Duitsers. Zijn vaste vervoeder was daarvoor niet kapitaalkrchtig genoeg. "Niets daarvan," zei mijn moeder. "Laat de heer Bammens zelf maar paarden aanschaffen, want die eten altijd door en dat is geen grapje in de oorlog. Als de auto stilstaat kost dat tenminste niks." Mijn moeder wist er al-

les van, zij kwam zelf van een boerderij. Wat mijn vader graag deed was ijsbreken met de pakschuit, dat vond hij een prachtige ontspanning, dat was eens even iets anders dan laden en lossen.'

De firma beschikte na de oorlog naast de boten ook over twee vrachtauto's, een REO (zie foto) en een Ford C600. De auto's verzorgden de kleine bestellingen en de boten vervoerden het grote werk, zoals gerst voor UTD.

De heer Van Heezik wilde echter uitbreiden en zag kans, met Marshall-hulp een oude bus zonder motor te voorzien van een motor van een Amerikaanse legertruck. Zo werd het busbedrijf 'Pluck den Dagh' geboren, dat met Van Heezik vaak zelf aan het stuur, gedurende zijn 25-jarig bestaan, heel wat reizen in binnen en buitenland heeft gemaakt. Voor transporten naar Engeland werden zelfs de maten van de bussen aangepast aan de regels van de veerboot.

Het vrachtvervoer per boot werd langzaam ingehaald door het vervoer per auto en ook daarop werd ingespeeld. Toen bleek dat de firma Eltink uit Uchelen haar bedrijf te koop aanbood in 1965 was Van Heezik er als de kippen bij. De basis voor vervoer per auto naar het buitenland was hiermee gelegd.

In 1971 was C. van Heezik om gezondheidsredenen niet langer in staat zijn bedrijf voort te zetten. Gelukkig konden zijn zoons inspringen. Peter werd van de Handelsschool in Rotterdam gehaald om op kantoor de zaak over te nemen en Kees legde zich toe op de techniek. Dat is zo tot op de huidige dag. De firma C. van Heezik is onder hun leiding uitgegroeid tot een van de grootste vervoersbedrijven van Nederland en verzorgt goederenvervoer over de gehele wereld.

In het tijdschrift Binnenlands Bestuur van 11-4-1997 trof ik het volgende bericht aan onder de kop:

'Provincies op de bres voor meer binnenvaart'

Om meer vervoer af te wikkelen per binnenvaartschip, moeten overheden en verladers samen hun schouders zetten onder een landelijk netwerk van vaarwegen, laad- en loswallen en 'natte' regionale overslagcentra.

Dit alles omdat varen veel minder schadelijk is voor het milieu.

Misschien een nieuwe uitdaging voor Van Heezik?

Marja Hatzmann

Expeditie = Assurantie.

Motor-Pakschuitendienst

zonder overlading, met de boten „Adriana“, „Hendrika“ en „Catharina“
Maarssen - Zuilen - Amsterdam.

JOH. VAN HEEZIK.

Telefoon 61. Emmaweg 59 • Maarssen.

Vertrek van Maarssen:

Maandag 4 uur vm.

Dinsdag, Donderdag en Vrijdag 10 uur vm.

Vertrek van Amsterdam:

Singel bij de Munt.

Maandag, Woensdag en Vrijdag 5 uur nm.

Telefoon 43013, nm. 5 uur 49282.

Commissaris H. G. LEEUWS, Singel 463.

Ook extra boten beschikbaar.

Verbinding met het gehele noorden des lands.

- * De vrachtbrief ook vervoersadres of beurtvaartadres genaamd, is het door de afzender of door de expediteur ondertekende document waarin de vervoersovereenkomst met betrekking tot goed dat aan een bepaald adres moet worden afgeleverd, is neergelegd. De vervoersbrief moet niet alleen gedagtekend zijn maar ook moet de schadeloosstelling erin zijn bepaald in geval van vertraging en het vervoerloon moet worden vermeld.

Bronnen:

Weerzien met de oude binnenvaart, door Rob Martens en Liewe Westra, uitgeverij Kosmos Amsterdam.

Vijf eeuwen binnenscheepvaart, Dr. J.M. Fuchs, Uitgevers-Compagnie 'De Branding' Amsterdam.

Gemeentearchief Maarssen, Mevr. M.M. Zevenbergen De Magneet van 17 oktober 1952.

Dick Dekker: Toestanden en gebeurtenissen uit de geschiedenis van Maarssen.

Gesprekken met de heren C. van Heezik oud-directeur en A. Bakker, oud-medewerker.

Grepen uit de geschiedenis van de Maarssense azijnmakerij

1839-1849

Door D. Dekker is verschillende keren aandacht besteed aan de azijnmakerij gevestigd aan de Langegracht 209 (later 9). Bij toeval trof ik enkele aanvullende gegevens aan, die tot dusver onbekend waren. Daarnaast een korte schets van de verwaardiging van azijn in de 19e eeuw.

Dekker vermeldde de aankoop door Aart van de Geer Azn. op 17 maart 1849 van de onverdeelde helft in een huis met de daarbijbehorende azijnfabriek genaamd de 'Molen' en pakhuizen. De fabriek bestond al vóór 1848 en was eerst eigendom van W. van der Muelen. In 1847 waren er drie volwassenen werkzaam die met behulp van verwarmde lucht en 14 kuipen in 1847 60.000 kannen(=liters) wijnazijn produceerden. Het bedrijf bestond op dat moment al vele jaren.

Het Maarssense bedrijf maakte verschillende soorten azijn. Dit is bekend door een offerte aan de Nederlandse Handelsmaatschappij (N.H.M.). In 1839 was de fabriek eigendom van de heren Van der Muelen & Compagnie, het postadres was E.H. van der Muelen, Warmoesstraat bij de Pijlsteeg nr. 4 te Amsterdam.

Men wilde de fabriek uitbreiden en hoopte op exportorders van de N.H.M. richting Nederlands Oost-Indië. De firmaproducten waren chemisch onderzocht, onschadelijk bevonden, er waren geen vitriool of vergelijkbare zuren gebruikt en er was sprake van - vooraf - geneeskundig toezicht.

Op dat moment werden de navolgende azijnen geproduceerd:

wijnazijn

- 1e kwaliteit f 6,- per anker: f 35,- per okshoofd
- 2e kwaliteit f 5,- per anker: f 30,- per okshoofd
- 3e kwaliteit f 4,- per anker: f 24,- per okshoofd
- 4e kwaliteit f 3,- per anker: f 18,- per okshoofd

bierazijn

- 1e kwaliteit f 80,- per last: f 11,- per okshoofd
- 2e kwaliteit f 70,- per last: f 9,- per okshoofd

In hetzelfde jaar 1839 was er een geschil met de belastingdienst over de aanslag in de accijns over 10 vaten azijn waarbij per vat binnenlands gedistilleerd à 100 % werd berekend. Het besluit is echter niet bewaard gebleven zodat niet bekend is hoe deze zaak afliep.

Vermeldde Dekker de aankoop van de azijnfabriek door Van de Geer in 1849, het bedrijf behoorde hem echter al eerder toe. Tussen 1845 en 1846 komt Van de Geer geregeld in botsing met de dienst directe belastingen, in- en uitvoerrechten en accijnzen te Utrecht; zelfs het ministerie van financiën bemoeide zich hiermee.

In maart 1844 kregen Van der Muelen & Compagnie toestemming om een entrepot (opslagplaats) voor binnenlands gedistilleerd onder genot van vrijdom van accijns in te richten. Het daaropvolgende jaar verzocht Van de Geer in november om eenzelfde vergunning met de bedoeling van deze bergplaats de grondstof in kleine partijen over te brengen naar zijn snelazijnmakerij. De Utrechtse belastingdienst verzocht het ministerie hierin te beslissen. Van de Geer had herhaaldelijk om een particulier entrepot voor gedistilleerd gevraagd. Daarop was hem medegedeeld, dat hij een doorlopend krediet conform de wettelijke bepalingen kon krijgen op voorwaarde dat hij zich liet inschrijven als handelaar in het patentrecht. Dit was bij hem op verscheidene bezwaren gestuit. Dat was de reden dat hij nu om dezelfde vergunning vroeg die al eerder aan Van der Muelen & Compagnie was verstrekt. Door de belastingdienst werd tegengeworpen dat deze laatste vergunning persoonsgericht was en bovendien geen oplossing bood voor Van de Geer die nu een grote hoeveelheid gedistilleerd moest opslaan. Hij had dan ook een tijdelijke 'opslag' vergunning gekregen. Het ministerie had in 1844 aan Van de Geer toegestaan om jaarlijks 200 vaten binnenlands gedistilleerd onder genot

van vrijdom van accijns in en op te slaan. Zelf schreef hij dat hem de afgelopen winter 'vele onaangenaamheden en schaden' waren overkomen door het 'per as' vervoeren van het gedistilleerd en hij had daarom besloten voor enkele maanden in te slaan uit voorzorg voor stijgende winterprijzen. Het was echter onmogelijk deze grote hoeveelheid ineens te verwerken. Maar 1846 kwam Van de Geer opnieuw op deze zaak terug. Het was hem inmiddels toegestaan om voor de winter, na 1 november, een hoeveelheid gedistilleerd in te slaan onder voorwaarde, dat hij dit binnen vier maanden dus voor 1 maart zou verwerken. Dit kon hij niet, schreef hij. De afgelopen winter had bewezen dat de aanvoer vanuit Schiedam op bijna onoverkoombare problemen stuitte. Hij kon ook niet in het najaar berekenen hoelang de winter zou duren en dus niet te karig zijn met het inslaan van het gedistilleerd. Op grond van zijn voorlopige vergunning d.d. 9-10-1845 had hij 70 vaten ingeslagen en kosten gemaakt voor het inrichten van een geschikt opslagplaats. Het zou voor hem te 'bejammeren' zijn indien de beperkende voorwaarden van de vergunning hem nu benadeelden. Hij kon niet voor 1 maart zijn voorraad verwerkt hebben, hij had op de dag dat hij zijn brief schreef - 16 maart - nog 3155 kannen in voorraad en hij verwerkte gemiddeld niet meer dan 10 à 11 vaten per maand.

Op zijn verzoek om clementie werd door de belastingdienst negatief geadviseerd. Door het ministerie werd anders beschikt. Op voorwaarde dat hij voorlopig geen gedistilleerd onder genot van vrijdom van accijns in zou slaan, kreeg hij uitstel tot 1 september om de bewuste 70 vaten te verwerken.

Azijnmaken

De Maarssense azijnmakerij produceerde in eerste instantie natuurazijn dit in tegenstelling tot bedrijven die ook kunstazijn produceerden; niet uitgesloten moet worden dat Van de Geer later (ook) kunstazijn heeft vervaardigd. Kunstazijn werd over het algemeen volgens eigen recepten samengesteld. Natuurazijn werd ondermeer gemaakt op basis van wijn, graan- en of aardappelmoutwijn, bier en rozijnen. Op zich was het procedé vrij simpel, wijn blootstellen aan de open lucht gaf na enige maanden azijn, zij het dat het gevaar voor beschimmelings ed. bij deze methode erg groot was.

De Duitser Johann Sebastian Schützenbach ont-

Langegracht 9 (209) in 1984.

wikkelde in 1823 de snelazijnmethode. In een eiken kuip werd, even beneden de bovenrand en even boven de bodem, een doorboord horizontaal tussenschot geplaatst. Tussen deze twee tussenschotten werden beukenkrullen opgestapeld. Dit gebeurde eens in de twintig à vijftientwintig jaar. In de gaten van het bovenste tussenschot werden wollen draden gehangen die tot op de bovenste beukenkrullen reikten. Wanneer nu de grondstof in de kuip gegoten werd vloeide deze langs de draden op de krullen die op hun beurt als voedingsbasis voor de azijnzuurbacteriën dienden. Op deze wijze werd de grondstof veel sneller omgezet in azijn en kon een hogere produktie worden behaald. Bovendien was het gevaar voor schadelijke bacteriën en schimmels door de snelle omzetting in azijn veel kleiner dan bij de oude methode. De beukenkrullen zuiverden (klaarden) bovendien de azijn. Door gebruik te maken van ovens en dus verwarming werd het proces nog meer versneld en de temperatuur beter beheerst. Overigens werd nog steeds azijn via de oude methode verkregen, zij het niet altijd met opzet. Het boven-

gistende bier vervaardigd in de eerste helft van de negentiende eeuw was zeer gevoelig voor verzuring omdat men met name de temperatuurswisseling bij het gistingsproces nauwelijks onder controle had. Het verzuurde bier werd dan verwerkt tot bierazijn. Van de Geer vervaardigde azijn op basis van graanmoutwijn. In Schiedam gebruikte men voor het maken van moutwijn rogge en gerst.

R.H.C. van Maanen

kan	=	1 liter
anker	=	44 of 45 flessen, 38,8 liter
okshoofd	=	circa 230 liter
vat	=	100 liter

Bronnen:

- Archief Nederlandse Handelsmaatschappij (ARA=Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage)
- Archief Ministerie van Binnenlandse Zaken. Afdeling Nationale Nijverheid (ARA)
- Archief Ministerie van Financiën. Dienst accijnzen (ARA)
- Dekker, D. Toestanden en gebeurtenissen uit de geschiedenis van Maarssen. Repro-Holland B.V., Alphen aan den Rijn, 1984.
- Dekker, D. 'De Langegracht in 1848 (III) Slot' in H.K.M. 8e jaargang no. 4, februari 1982.
- Emeis jr., M.G. Zuur verdiend. 1813-1963- Azijnmakerij De Kroon - J.F. Tack n.v. - Amsterdam. Uitgeverij H. Nelissen, Bilthoven.
- Verhoef, J.M. De oude Nederlandse maten en gewichten. P.J. Meertens-instituut, Amsterdam, 1983.

De Nederlandse Protestanten Bond 100 jaar in Maarssen ¹

In september 1897 wordt in Maarssen een afdeling van de N.P.B. opgericht.² Reden genoeg om aan deze honderdjarige enige aandacht te besteden. Als inleiding daartoe wordt in een globale beschrijving ingegaan op de vraag: 'Hoe zag Maarssen er kerkelijk uit rond 1900?'

Voor velen is de N.P.B. een onbekende, daarom wordt vervolgens kort haar streven aan de orde gesteld.

Tenslotte volgen nog enige aspecten van de geschiedenis van de afdeling.

KERKEN IN MAARSSSEN ROND 1900

Voorgeschiedenis

De kerkhervorming komt na 1588 in Maarssen moeizaam tot stand.³ De Rooms-Katholieken worden dan geleidelijk aan zo tegengewerkt, dat zij de dorpskerk niet meer kunnen gebruiken.⁴

Het protestantisme (later de Nederlands Hervormde Kerk) doet hier officieel zijn intrede en neemt het kerkgebouw over. Voor het katholieke volksdeel ontstaat een moeilijke tijd. Bijna een eeuw na de uitzetting wordt een schuilkerk in gebruik genomen aan de Zijlweg in Maarssenbroek. Als in 1755 de kerk, naast de huidige rooms-katholieke begraafplaats in gebruik genomen is, wordt de situatie geleidelijk aan beter.

Vanaf 1885 is de rooms-katholieke kerk in het dorp in gebruik. Maarssen kent vanaf ± 1600 bijna drie eeuwen lang deze twee geloofsovertuigingen binnen het Christendom.

Rond 1700 worden er twee Joodse kerken gesticht in Maarssen: De Hoogduitse Synagoge aan de Diependaalsedijk (tot 1927) en de Portugees Joodse Synagoge op de Breedstraat (tot 1839).⁵

Veranderingen binnen het protestantisme rond 1900 in Maarssen

In 1890 ontstaat er een tweede richting binnen het protestantisme in Maarssen.⁶ Veertien januari van dat jaar is de officiële stichtingsdatum van de Gereformeerde Kerk. (Nederlands Gereformeerde Kerk; dolerenden). De eerste diensten worden gehouden in het huis Langegracht 53. In 1891 wordt Huize Richmond gekocht. Onder andere door ruimtegebrek wordt al snel tot nieuwbouw besloten. Tien mei 1892 is de openingsdatum van het eerste gereformeerde kerkgebouw in Maarssen aan de Kerkweg. Thans is daar fotostudio Koppelman gevestigd. De huidige Open

Hof-kerk wordt in zijn oorspronkelijke vorm in 1934 geopend.

Zeven jaar na 1890 vindt er opnieuw een afsplitsing plaats. Op 14 september 1897 wordt een plaatselijke afdeling van de Nederlandse Protestantse Bond opgericht. Hierover volgt verderop meer.

Ongeveer in diezelfde tijd vestigt een afdeling van het Leger des Heils zich in Maarssen.⁷ De diensten worden later gehouden aan de Diependaalsedijk in het waarschijnlijk wat aangepaste, vroegere koetshuis van Raadhoven. Zoals later in dit stuk zal blijken kerkte daar eerder de N.P.B. Vanaf 1977 worden de diensten van het Leger gehouden in het verzorgingshuis De Merenhoef.

De vierde nieuwe 'richting' in Maarssen sinds 1890 ontstaat begin februari 1908.⁸ De heer Bijdemast, voorganger van de plaatselijke Gereformeerde Kerk, treedt uit. Hij gaat de dan opgerichte plaatselijke Christelijk Gereformeerde kerk leiden. Bij gebrek aan een eigen gebouw wordt de nieuwe kerkelijke gemeenschap vanaf 1 mei 1908 gedurende een jaar medegebruiker van het kerkje van de N.P.B. aan de Wilhelminaweg, voor de som van f 150,-.⁹

In het najaar van 1908 wordt echter al een eigen kerkgebouw ingericht in het oude koetshuis van Ter Meer op de hoek van de Parkweg en de Julianaweg, waar nu het parkeerplaatsje is. Op 21 december 1972 betreft men De Hoeksteen aan de Diependaalsedijk.

Wat is de N.P.B. ?

In die binnen de protestantse gemeenschap, in kerkelijk opzicht, wat woelige jaren tussen ± 1890 en ± 1910 ontstaat de afdeling van de N.P.B. Het lijkt zinvol eerst iets over de N.P.B. in het algemeen te schrijven.

In 1870 wordt de landelijke vereniging de Nederlandse Protestantse Bond opgericht. Geworteld in het vrijzinnig protestantisme houdt de N.P.B. sinds die tijd ontmoetingsmogelijkheden voor vrijzinnigen in stand. In ruim zeventig afdelingen plaatselijk en landelijk, met als gemeenschappelijk kenmerk : de afwezigheid van bepaalde geloofsbeginselen.

In de jaren tachtig van deze eeuw is het beleid verruimd en de naam gewijzigd in Vrijzinnige Geeloofsgemeenschap N.P.B. Met een zogenaamd 'twee sporen-beleid' probeert de N.P.B. ruimte te bieden aan vaak sterk verschillende wijzen van geloven, denken en doen van de individuele

leden en belangstellenden. Men richt zich nu op de wensen en behoeften van : de kerkelijk georiënteerden (de traditioneel vrijzinnig christelijk denkenden) en hen, die zich oriënteren buiten de kerken om (de humanistisch-religieusdenkenden en de meer vanuit het hart denkenden).

De oprichting en de eerste jaren in Maarssen

Na een eerdere poging in 1893/1894 door de heer H.J. Brusse Johzn. wordt op 14 september 1897 in een zaaltje van de Harmonie, de afdeling van de N.P.B. voor Maarssen en omstreken opgericht. Later wordt het Maarssen-Breukelen en omstreken. Het eerste bestuur wordt geleid door de beminnelijke en enthousiaste voorzitter H.J. Brusse. Verder hebben zitting J.H. Caspers, secretaris, mevrouw J.G. Teves-Keyzer, penningmeester, mejuffrouw G.E. Thieme en de heer K. Tjebbes.

Door een vriendelijke geste van de bewoner van Raadhoven aan de Herengracht, de heer Schaap, kan voor de kerkdiensten van de N.P.B. gebruik gemaakt worden van het aan de Diependaalsedijk gelegen koetshuis. In het voorjaar van 1900 vertrekt de heer Schaap echter uit Maarssen. Dat betekent voor de jonge afdeling van de N.P.B. dat er opnieuw gezocht moet worden naar een kerkrimte. De voorlopige oplossing is het huren van een klein zaaltje in hotel de Harmonie. Allerlei pogingen om in een bestaand gebouw weer over een eigen ruimte te beschikken mislukken. In november 1900 wordt dan ook besloten tot nieuwbouw. De heer Klaas Broertjes, meester-timmerman koopt daartoe in opdracht van het bestuur op 27 november 1900 een perceel grond aan de Wilhelminaweg. Het kerkje wordt in ongeveer vijf maanden gebouwd.

Op 1 mei wordt het gebruiksklaar opgeleverd. De bouw kost f 2800,-. De totale kosten van de grond, het gebouw en de aankleding bedragen f 3499,88. Tot zeker dertig jaar na de bouw is in verslagen te lezen over de uitloting van renteloze aandelen. Op 5 mei 1901 vindt de openingsdienst plaats o.l.v. ds. Van Kleeff uit Leiden. Tot zover de gegevens over de oprichting die eerder in uitgebreider vorm werd gepubliceerd.¹⁰

De kerkdiensten

In juli 1897 schrijft de heer H.J. Brusse als voorzitter van het voorlopig bestuur aan de aspirant-leden : 'Het voornemen bestaat om twaalf maal per jaar, of zooveel malen meer, als de inkomsten toestaan, Godsdienstoefeningen te houden,

onder het gehoor van predikanten, die de richting der Protestanten bond zijn toegedaan. Daarvoor is geld nodig, en toch moet de deelneming zoo algemeen mogelijk zijn, en de contributie niet hooger worden gesteld, als f 1,- (Eéne gulden) per jaar per persoon.⁹ Daarbij waren 'jaarlijkse schenkingen van goedgezinden', een voorwaarde, want voor het houden van twaalf godsdienstoefeningen, met inbegrip van verdere kosten is, in die tijd ca. f 450,- nodig.

'Landelijk bekende, flinke sprekers als Van Loenen, Martinel, Bruinwold, Riedel en Hugenholz jr. verklaarden zich dadelijk bereid, om tot ons te komen', schrijft de heer Brusse in de zomer van 1897. Mejuffrouw C. Vorster, dochter van het hoofd van de dorpsschool aan de Breedstraat, zal tijdens de diensten het Seraphienorgel bespelen, dat ter beschikking is gesteld door de familie Floor. Aanvankelijk is dit plan van twaalf godsdienstoefeningen per jaar uitgevoerd. Maar waarschijnlijk al spoedig en zeker na het in gebruik nemen van het eigen kerkje in 1901, wordt het aantal diensten uitgebreid tot ongeveer vijftientig per jaar.

Door het toenemend aantal leden, vooral ook in Breukelen en Loenen, wordt in ieder geval na de Tweede Wereldoorlog tot 1970 wekelijks een dienst gehouden, afwisselend in Maarssen en Breukelen.

Onder de bezielende leiding van ds. Binksma is de periode van 1950 tot 1960 de glorie tijd van de afdeling. De inzet van de leden is groot, vooral ook van de jongeren. In die tijd, 1956, vond ook de interne verbouwing van het kerkje plaats. De verbouwing wordt uitgevoerd op eigen kracht, naar het ontwerp van het bestuurslid, de architect Wymstra.¹¹

Vanaf 1970 tot heden is er één keer in de twee weken een dienst in Maarssen o.l.v. gastpredikanten. De afdeling heeft geen eigen predikant meer. De heer J.P. Breman is de zeer gewaardeerde pastoraal werker.

De huurders

Het gebouw is vaak voor kortere of langere tijd verhuurd geweest. Het is in dit verband niet nodig daar een volledige opsomming van te geven. Wel is er een bepaalde tendens aanwijsbaar. Het komt nogal eens voor dat het 'vrijzinnige gebouw' gehuurd wordt door groepen met een orthodoxe gezindheid, zodat twee uitersten het gebouw gebruiken. In het jaarverslag van 1922 wordt er als volgt over geschreven: 'Vervolgens

dient er nog even vermeld, hoe we door..... het in gebruik stellen van onze geheele localiteit een jaar aan het bestuur ener Christelijke school ons financieel wat vrijer bewegen kunnen. O tijden, o zeden: eenzelfde ruimte biedt dus in de week toegang aan de kleinen van orthodoxe origine en Zondags aan de grooten van vrijzinnige huize. Indien de muren, die dan dit verschillend publiek zoo telkens insluiten, eens hooren en spreken konden, wat zouden ze van verschillende leeren, van onderscheiden bevestigingen en ontkenning en weten te gewagen.⁹ Dat het nogal eens voorkomt dat groeperingen van orthodoxe huize het gebouw huren, blijkt uit de volgende voorbeelden:

- 1908 van mei tot november is de Christelijke Gereformeerde kerk medegebruiker
- 1922 tot 31 december 1923 de Christelijke school
- 1929 de Ned. Herv. Jongelingsvereniging op Gereformeerde grondslag
- 1934 Jeugdwerk voor de Chr. Geref. Kerk
- 1944/1945 de Christelijke school
- 70er jaren De Vergadering der Gelovigen
- 1988 tot heden, de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt.

Als toevoeging valt nog te melden dat als voorbereiding op het eerder genoemde 'twee sportenbeleid' van de N.P.B. het Bezinningshuis van 1980 tot 1988 o.l.v. Jan Schuiling van het gebouw gebruik maakt. Thans is in de bestuurskamer de logopediepraktijk van mevrouw Van Andel gevestigd. In de week wordt de kerkzaal nog gebruikt door een yoga-groep en op gezette tijden door een koor 'Zingen voor je plezier'.

Het perceel grond aan de Wilhelminaweg

De plaats van het kerkje en de aanleg van de Wilhelminaweg hebben alles te maken met de onduidelijkheid die er in 1900 ontstaat t.a.v. de toekomst van Bolenstein. De eigenaar en bewoner C.E. Wolff verkoopt zijn bezit in dat jaar.¹² Op 31 oktober 1900 zijn zes heren gezamenlijk eigenaar, Jan Carel Strick van Linschoten, Jan Elias Huydecoper van Maasseveen en Nigtevecht, Johannes Henricus Caspers, Leendert Volker, Jan Schuurmanszoon en Louis Gabriël James. Zij brengen hun bezit onder in de in 1901 opgerichte 'Maatschappij tot exploitatie van Onroerende Goederen in de Vechtstreek'. Meer zekerheid ontstaat er op 3 september 1903, als de Amster-

Hier een plaatje van de Wilhelminaweg waar goed op te zien is dat de muur van Bolenstein is afgebroken om de weg met de Schippersgracht te verbinden. Foto in bruikleen van H.G. Verkroost.

damse houthandelaar Johan de Vijzel het huis koopt en er gaat wonen.

Vrijwel direct na 31 oktober 1900 moet het wandelpad langs de Vecht, dat tot dan toe bestemd was voor eigen gebruik van de eigenaren van Bolestein, door de gemeente zijn gekocht, verbreed en tot openbare weg gemaakt, de Wilhelminaweg.¹³ De muur aan het einde van de Schippersgracht wordt afgebroken. Zo ontstaat uiterlijk in het najaar van 1900 een verbinding langs de Vecht van het dorp met de Amsterdams-estraatweg. E. Munnig Schmidt en A.J.A.M. Lisman vergissen zich als zij schrijven in hun boek 'Plaatsen aan de Vecht en de Angstel' dat de Wilhelminaweg in 1903 wordt aangelegd.¹⁴ In het archief van de N.P.B. bevindt zich een brief waaruit blijkt dat de Wilhelminaweg al in 1900 moet zijn aangelegd. 'De ondertekende K. Broertjes Mr. Timmerman te Maarssen verklaart 27 november 1900, op zijn naam maar voor rekening van de afdeling Maarssen E.O. van de Nederlandschen Protestanten Bond te hebben gekocht, het perceel aan den Wilhelminaweg te Maarssen, gemeente Maarssen sectie A nr. 2037.....' De heer Broertjes, vroeger beter bekend als Klaas Broertjes¹⁵ kan niet in 1900 verklaren een stuk grond aan de Wilhelminaweg te hebben gekocht als deze weg pas in 1903 zou zijn aangelegd.

Overigens lijkt het geen toeval dat het bestuur van de N.P.B. net in die tijd, in grote haast besluit tot nieuwbouw en daar als eerste, zo kort na de verkoop van Bolenstein op 31 oktober 1900, een stuk grond koopt, al op 27 november 1900. Eén van de nieuwe mede-eigenaren van Bolenstein is immers J.H. Caspers. Dezelfde persoon die we hiervoor tegenkomen als mede-oprichter en bestuurslid van de N.P.B. Het kan bijna niet anders, hij moet de tipgever zijn geweest.

In 1922 verkoopt het bestuur een stuk grond aan de heer C.G.E. Westerhout sr., fabrikant te Maarssen. Het gaat om een perceel grond en water van $\pm 85 \text{ m}^2$. Tot 14 juli 1922 is een strook grond van ruim vier meter rechts van het kerkgebouw eigendom van de afdeling. Dit stuk wordt voor f 700,- verkocht. Het hele perceel is in 1900 voor f 500,- gekocht.

Op het dan vergrote perceel rechts van de kerk wordt omstreeks 1923 een huis gebouwd. Zeker is dat in 1930 Klaas Broertjes, bouwer van het kerkje en lid van de afdeling, daar dan al enige tijd woont. Via een mondelinge overeenkomst heeft hij het stuk grond achter het kerkgebouw in gebruik. In ruil daarvoor onderhoudt hij de goten van het kerkje. Broertjes wil de grond kopen, maar het bestuur stelt in november 1930 een huurovereenkomst voor van f 15,- per jaar. De huurder hoeft dan de goten niet langer schoon te

Op deze Ansicht ziet u geheel rechts nog een klein stukje van het kerkje van de N.P.B.

Foto in bruikleen van H.G. Verkroost.

maken. Kennelijk is dit op een conflict uitgelopen, want Broertjes schrijft op 25 december een brief, waarin hij afziet van de huur en waarin hij bedankt als lid van de afdeling. Mogelijk is het later weer bijgelegd, want in gegevens van rond 1938 lezen we weer de naam van de heer Broertjes. Het huis naast de kerk wordt nog altijd door een familie Broertjes bewoond. Nu woont er de hoofdredacteur van de Volkskrant, de heer Pieter Broertjes met zijn gezin.

Naschrift

Tot zover de beschrijving van een aantal gegevens die op de een of andere wijze met de geschiedenis van de N.P.B. samenhangen.

De afdeling Maarssen/Breukelen e.o. van de Vrijzinnige Geloofsgemeenschap N.P.B. viert op 14 september 1997 het 100-jarig bestaan. Het is die dag precies een eeuw geleden dat zij werd opgericht. De feestelijke bijeenkomst zal worden geleid door de predikant uit de hoogtij-periode in de vijftiger jaren, ds.Binksma.

Het was goed, ondanks het vele werk, deze schrijftarbeid te verrichten. Al was het alleen maar, zonder anderen te kort te willen doen, ter ere van de beminlijke mens en grote stimulator van 100 jaar geleden, H.J. Brusse John.

Arie de Zwart

Noten :

1. Periodiek HKM, 14e jaargang, nr.1, blz.15.
2. Ook bedoeld Nieuw-Maarssveen tot 1948 zelf-

standig en Maarssenbroek sinds 1857 bij Maarssen.

3. Periodiek HKM 12e jaargang, nr.3, blz.46.
4. Periodiek HKM 11e jaarg., nr.3, blz.47 e.v.
5. D. Dekker Maarssen in oude ansichten deel 2, inleiding.
6. J. v.d. Molen, 100 jaar Gereformeerde kerk Maarssen
Periodiek HKM, 22 jaarg., nr.4, blz.79
7. Periodiek HKM, 4e jaarg., nr.2, blz.30 en 4e jaarg., nr.3, blz.51
8. J. v.d. Molen, 100 jaar Gereformeerde kerk Maarssen, blz.29
9. Archief N.P.B., afd. Maarssen/Breukelen e.o.
10. Periodiek HKM, 14e jaarg., nr.1, blz.15
11. De heer Wymstra is de ontwerper en mede-bewoner geweest van de dubbele, witte villa tegenover de Open-Hof kerk. Ook het huis Vechtenstein is naar zijn ontwerp gebouwd.
12. Periodiek HKM, 11e jaarg. nr.4, blz.78
13. Hier zal onderzoek in het gemeente-archief mogelijk stellige gegevens over kunnen verschaffen.
14. E. Munnig Schmidt en A.J.A.M. Lisman, Plaatsen aan de Vecht en de Angstel, opnieuw gewijzigde en aangevulde uitgave, 1993, blz.44
15. De heer Klaas Broertjes is een bekend man in Maarssen in de eerste helft van deze eeuw. Hij is dan o.a. gemeente-opzichter, bestuurslid van het Groene Kruis en van de Avondtekenschool. Hij heeft een timmerbedrijf aan het Timmermanslaantje. In 1945 komt hij om het leven bij een bomontploffing bij de hoge brug.

Speciaalzaak luxe geschenken

A.v.d. Bosch-Olijve

Diependaalsedijk 1 b

3601 GH MAARSSSEN

Tel.: 0346-561632

SWAROVSKI
SILVER CRYSTAL

RADIO - T.V. ELECTR. HUISHOUDELIJK

+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP

+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,

3601 BA Maarssen

telefoon: 0346-562081

hülsta®
Hét meubelmerk.

Historie kunt u op veel plaatsen in Maarssen vinden.

Ook bij Van Waay Woon-Art

Zo zijn wij één van de oudste dealers van Hülsta in Nederland.

Deze en vele andere tijdloze en moderne merkmeubelen laten wij u graag zien en voelen

van Waay Woon-Art
Nassastraat 18 - Maarssen

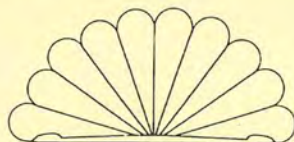
tel.: 0346-561897

**Zet de tijd even stil
voor een bezoek
aan Café Ome Klaas.**

Aan de Vecht, in een historisch stukje Maarssen, ligt Café Ome Klaas. Een café met een traditie die terug gaat tot 1780. Daar kunnen de stamgasten van Ome Klaas u alles over vertellen. Onder het genot van een borrel of tijdens een partijtje biljart. Overdag en in de kleine uurtjes. In Café Ome Klaas kent gezelligheid geen tijd.

Misschien wilt u eens spelen op Nederlands oudste kegelbaan. Of heeft u iets te vieren met vrienden of familie? Ome Klaas maakt van uw partijtje een feestelijke avond. Met een Oud Hollandse maaltijd, barbecue of een koud buffet. Of wellicht heeft u zelf een smakelijke suggestie. Als u van te voren even belt, zorgen wij dat alles naar wens is.

Café Ome Klaas

Al gezellig sinds 1780.

Langegracht 43, Maarssen. Tel.: 0346-561409.